

PER EUROPA I CONTRA EUROPA.

George Steiner: *La idea d'Europa*, Arcàdia, Barcelona, 2005.

Introducció de Bob Riemen. Traducció de Víctor Compta.

La idea d'Europa apareix dins del marc de la X Conferència Nexus, amb l'objectiu de respondre a la pregunta de si existeix una idea d'Europa, i si aquesta és o no una bona idea. En definitiva intentar contestar a la pregunta "què és Europa?". George Steiner (París, 1929), sovint caracteritzat com el filòsof de la cultura europea, ens proposa un intent de definició negativa d'Europa, contraposant-la sobretot als Estats Units, que es basa en cinc axiomes i algunes propostes provisionals.

El primer criteri, segons Steiner, per a definir Europa són els cafès. Els cafès, a Europa, són el lloc dels poetes i els escriptors, dels conspiradors, els gànsters i els intel·lectuals; lloc de trobada, de tertúlia i de reconeixement, de debats literaris i d'oposicions polítiques. Un sabia en quin cafè trobaria a Freud o a Musil, on jugaven a escacs Lenin i Trotski, i on Sartre escribia la seva fenomenologia i conversava amb Camus. En segon lloc destaca el fet que Europa es pot recórrer a peu, que el seu paisatge està fet a l'escala humana. Des del passejant quotidià com Kant, Kierkegaard o Rousseau, al rodamón, els pelegrins i el *flâneur* de Baudelaire, Europa, i les ciutats europees, representen un escenari que es pot fer a peu. El tercer criteri, que ens distingeix com a europeus, és que els carrers i les places de les ciutats europees porten noms de científics, poetes, estadistes, músics i escriptors del passat. Noms il·lustres que marquen un itinerari a recórrer, unes petjades a seguir. A Europa vivim sota la sobirania del record, sota el pes "ahora lluminós i sufocant" (pàg. 27) del passat sobre el present. En quart lloc, tenim la nostra doble procedència cultural d'Atenes i de Jerusalem. Aquesta dualitat primordial ens condiciona i ens obliga a intentar conciliar, intel·lectual i moralment, el llegat rebut d'aquestes dues ciutats. Finalment, Steiner afirma com a característica fonamental de la sensibilitat europea una certa consciència tràgica, un sentiment de pròxim fi, d'apocalipsis (malgrat que sigui ateu o intel·lectualitzat), de final de la història hegeliana.

Però Europa no només està feta de Llums il·lustrades. Europa també és les seves ombres. Aquest any es commemoren els seixanta anys de l'alliberament d'Auschwitz.

Llegint Steiner, un no pot deixar de pensar en els refugiats de la Guerra Civil espanyola emprenent a peu el camí cap a l'exili; en Walter Benjamin afirmant que tot document de la cultura és un document de la barbàrie; en el viatge dels europeus de l'est, fugint de la postguerra dels Balcans; en els subsaharians que sucumbeixen en les aigües de l'estret perseguint una il·lusió d'Europa. També Steiner guarda un lloc, en la seva conferència pels monuments a segles de matances i patiments: "Pertot hi ha monuments a l'assassinat, individual i col·lectiu. La llista dels morts, gravada en marbre, sovint sembla superar en nombre la dels vius."(pàg.26). I ara, què?, es pregunta Steiner. Què es pot fer amb una Europa en ruïnes, amb una Europa nordamericanitzada i intel·lectualment cansada. Steiner proposa, al final de la seva conferència, lluitar per les llengües, les tradicions i les nacions europees; superar els vells odís antisemites, els segles de barbàries, les nostres herències fosques; finalment, erigir-nos com als representants de l'humanisme laic.

Aquesta reflexió es mou, inevitablement, en el marc de la polèmica sobre la Constitució Europea. Una Constitució que imposa una idea hegemònica i neoliberal d'Europa. Contra aquesta idea forta d'Europa, Steiner proposa deliberadament una solució dèbil i modesta, centrant-se en el costat més literari de la cultura europea. Malgrat tot, la seva solució no és ingènua, com demostren les frases finals de la conferència: "Pot molt ben ser que tot això no siguin sinó ximpleries, que ja és massa tard. Espero que no, simplement perquè dic aquestes paraules a Holanda, on va viure i pensar Baruch Spinoza." (pàg. 46)

Teresa Torra Borràs